

УДК 378.4.011.3-052-054.6.016:811.161.2'249:821.161.2

**УКРАЇНЬСЬКА ЛІТЕРАТУРА В КУРСІ УКРАЇНЬСЬКОЇ МОВИ ЯК  
ІНОЗЕМНОЇ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ**  
**(на матеріалі програми дисципліни «Українська і зарубіжна література» для  
студентів-іноземців підготовчих факультетів вищих навчальних закладів  
України)**

**Ірина Збир**

*Львівський національний університет імені Івана Франка  
кафедра українського прикладного мовознавства  
вул. Університетська, 1, кімн. 233, 79001, Львів, Україна  
тел.: 032 239 43 55  
ел. пошта: ivtorak@gmail.com  
<http://orcid.org/0000-0001-5852-2002>*

У статті проаналізовано програму дисципліни «Українська і зарубіжна література» для студентів-іноземців, що навчаються на підготовчих факультетах вищих навчальних закладів України, крізь призму аналізу сучасних підходів щодо використання художніх творів у навчанні української мови як іноземної. Розглянуто історичні передумови створення цієї програми у 2004 р. колективом викладачів Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Львівського національного університету імені Івана Франка, яка виникла завдяки міжнародній співпраці та стратегічним ініціативам у сфері освіти, а також визначено основні проблеми інтеграції літературних текстів у мовну комунікацію. У роботі підкреслено, що література є джерелом автентичного мовного матеріалу та засобом занурення студентів у культурний простір, сприяючи розвитку критичного мислення та міжкультурної компетентності. Особливу увагу приділено методичним стратегіям відбору й адаптації художніх творів для іноземної аудиторії, порівняно традиційні підходи із застосуванням сучасних мультимедійних технологій, що сприяють підвищенню якості навчального процесу. Проаналізовано практики викладання літератури в контексті інтегрованого навчання, де поєднуються лінгвістичні та культурологічні аспекти, що дозволяє переглянути традиційну програму та визначити напрямки її удосконалення. На підставі огляду сучасних досліджень у галузі лінгводидактики сформульовано рекомендації для розробки нових підручників та посібників, спрямованих на інтеграцію міждисциплінарних підходів у навчання української мови як іноземної. Практичне значення статті полягає у можливості використання отриманих результатів для модернізації освітніх програм, що сприятиме розвитку міжкультурного діалогу та професійному зростанню викладачів, створюючи надійну основу для інтегрованого підходу в сучасній освіті.

*Ключові слова:* українська література, українська мова як іноземна, програма, студенти-іноземці, літературний текст, лінгводидактика.

**DOI:**

**Постановка проблеми.** Викладання української мови як іноземної (далі – УМІ) нерозривно пов'язане з використанням літератури в освітньому процесі. Літературні тексти не лише слугують джерелом автентичного мовного матеріалу, а й сприяють зануренню студентів у культурний контекст, формуванню їхньої мовної компетентності та розвитку міжкультурної комунікації. Попри це, у дидактиці УМІ досі немає єдності щодо оптимальних підходів до інтеграції літератури у мовну освіту: коли саме доцільно впроваджувати художні тексти та які методи роботи з ними є найбільш ефективними.

Дискусії щодо ролі літератури у вивченні іноземних мов тривали ще у 1980-х роках, зокрема у сфері навчання англійської мови як іноземної (далі – EFL). Так, Дж. Коллі та С. Слейтер виділяли чотири основні причини використання літератури в мовній освіті: автентичність, культурне збагачення, мовний розвиток і особисту залученість [16 : 3–4]. Подальший розвиток цього питання знайшов відображення у

дослідженнях К. Брумфіта та Р. Картера (1986), які доводили необхідність поєднання викладання мови та літератури [13]. У 1990-х роках К. Крамш звернула увагу на міжкультурний підхід, підкреслюючи роль художніх текстів у розвитку емпатії та мовної ідентичності студентів [19].

Подібні дискусії відбувалися і в інших мовах, зокрема в польській дидактиці. Г. Заржицька (2000) наголошувала на значенні літератури як засобу розвитку міжкультурного діалогу, а А. Серетни (2006) обґрунтовувала її роль як невід’ємного елементу навчання польської мови як іноземної [22; 23]. Важливість використання літературних текстів підтверджується і “Загальноєвропейськими рекомендаціями з мовної освіти” (2003), де зазначено, що література є цінним ресурсом у формуванні мовної та культурної компетентностей [7].

У межах європейської концепції *інтегрованого навчання змісту та мови* (CLIL – *Content and Language Integrated Learning*) література в курсі іноземної мови виконує дві основні функції: з одного боку, вона є засобом навчання мови, а з іншого – предметом вивчення. Літературні тексти допомагають студентам засвоювати фразеологізми, синтаксичні структури, а також формують світогляд через розуміння соціокультурного контексту. Водночас використання художніх текстів створює можливість для розвитку комунікативних навичок, критичного мислення та особистісної рефлексії.

Незважаючи на активні дослідження у сфері EFL, методика викладання УМІ досі недостатньо розроблена щодо інтеграції літератури у навчальні програми. На сьогодні існує обмежена кількість підручників і методичних матеріалів, що системно включають художні тексти у навчання УМІ (йдеться про підручники та методичні матеріали затверджені на рівні МОН!). Частково цю прогалину заповнюють навчальна програма дисципліни «Українська і зарубіжна література» для студентів-іноземців підготовчих факультетів вищих навчальних закладів України, 2004 р. (укладачі: Сапожнікова О. В., Новицька Л., Сокіл Б. М., Танчин К. Я., Кревс В. Є.) [9 : 133–144], а також підручник Дяченко С. та П’ятецької О. «Українська література для іноземних студентів» (2010) та посібник Дядюри Г., Деньги О. і Мельникової Л. «Посібник з дисципліни «Українська та світова література» для студентів-іноземців» (2018) [5; 4].

Питання використання літератури, зокрема, художніх текстів у викладанні УМІ порушувало багато українських лінгводидактів, які досліджують такі аспекти цієї проблеми: лінгвокраїнознавчий потенціал художніх текстів (А. Буднік, З. Мацюк), формування на основі художніх текстів комунікативної компетенції (Л. Васильєва) та навичок читання (І. Процик, С. Шевченко), можливості певних жанрів і принципи роботи з ними в іноземній аудиторії (О. Антонів, М. Єлісова, С. Єрмоленко, Г. Швець) та інші. Однак досі немає підручника чи посібника з української літератури для іноземних студентів, який би відповідав міністерській програмі та охоплював різні аспекти вивчення української літератури в іншомовній аудиторії.

**Аналіз основних досліджень і публікацій.** Роль літературного тексту у процесі навчання мови визначається його автентичністю та здатністю відображати реальне використання мовних структур. Літературні тексти дозволяють студентам не лише вивчати лексику та граматику, а й занурюватися у культурний та історичний контексти. Як зазначає В. Федчик, літературні тексти, які тривалий час залишалися на периферії навчального процесу, нині повертаються до активного використання завдяки зростанню інтересу до гуманітарних знань, значним досягненням у сфері стилістики та потребі вивчення досвіду викладання української мови як іноземної [11].

У сучасній глотедактиці виділяють щонайменше два підходи до функції літературного тексту у процесі вивчення іноземної мови: *літературний текст як об'єкт навчання* та *літературний текст як стимул до мовної комунікації*. Вони, безперечно, не виключають одне одного, а впливають на принципи його відбору для роботи під час занять. Прихильники першого підходу вважають, що найважливішою є пізнавальна цінність тексту, його репрезентативність та здатність зацікавити аудиторію. Метою такого підходу є ознайомлення студентів із найкращими зразками літератури та розширення їхніх горизонтів. Другий підхід зосереджується на практичному застосуванні тексту. Для його прихильників важливішим є те, як текст може допомогти студентам розвивати та вдосконалювати мовні й комунікативні навички. Основою цього підходу є навчання використанню вивчених форм у різних ситуаціях та для різних цілей. Обидва підходи мають свої переваги і можуть бути інтегровані у навчальний процес залежно від рівня володіння мовою та навчальних цілей.

В. Федчик визначає основні принципи відбору літературних текстів для занять з практичного курсу української мови, до яких належать:

- актуальність ідеологічних, освітніх та краєзнавчих аспектів художньої творчості;
- репрезентативність літературного тексту;
- відображення різноманіття й багатства стилів, літературних звичаїв, поетичних систем української літератури;
- відповідність мовних, структурно-композиційних, жанрових характеристик текстів рівню знань української мови студентів на певному етапі навчання;
- узгодженість тематики тексту з метою практичного курсу;
- співвіднесеність літературних текстів із творами, які вивчаються на відповідних теоретичних курсах літератури [11].

Одним із ключових питань під час відбору літературних текстів для практичних занять є адаптація текстів для студентів, які лише починають вивчати українську мову. З цього приводу висловлювалися багато дослідників, зокрема, Г. Кук в статті «Текст, уривки та стилістична фактура» (1986) зазначає, що уривки повинні:

- не створювати хибного уявлення про зміст твору;
- містити достатньо інформації для розуміння контексту;
- уникати надмірних алюзій та складних граматичних конструкцій;
- бути змістовно завершеними [17 : 151–164].

Натомість К. Брумфіт у статті «Навички читання та вивчення літератури іноземною мовою» наголошує, що мовна складність не є основним і єдиним критерієм, який обмежує вибір. Дослідник підкреслює, що викладання літератури для іноземних студентів частково має базуватися на тих самих принципах, що й викладання літератури рідною мовою [14 : 189–190].

Оскільки читання й аналіз романів у повному обсязі практично неможливі, потрібно обмежитися читанням окремих фрагментів, вибір яких також має спиратися на чіткі принципи. Змістовно фрагмент має бути центральним для даного твору. Його має характеризувати цілісність структурної та семантичної композиції [1 : 225].

На думку Г. Швець, функція літературного тексту і спосіб його використання у процесі навчання УМІ залежать від етапу навчання та визначаються на кожному з них основною метою:

- на початковій фазі це розвиток навичок слухання, читання, ведення діалогу й монологу;
- на основному етапі – удосконалення граматичних навичок та формування знань у галузі літературознавства, лінгвістики (зокрема регіоналізмів) і мовного стилістичного аналізу;
- на просунутому етапі (для студентів філологічного факультету) – вдосконалення вміння аналізувати літературний твір.

Водночас дослідниця вважає, що основною стратегічною метою вивчення іноземної мови на всіх етапах є формування вмінь спілкуватися усною мовою [12 : 176].

Аналіз методичних принципів роботи з літературним текстом на початковому етапі вивчення УМІ дозволив В. Федчик зробити висновок, що матеріал, обраний для читання, має відповідати рівню мовних компетенцій студентів через його належну адаптацію. Процедура адаптації, як зазначає авторка, передбачає уважний аналіз слів, фраз, речень, пов'язаних із головною ідеєю тексту та його емоційним шаром; звернення уваги на сюжет, образи тощо. У цьому разі можливі лише лексико-граматичні заміни, які мають на меті зробити мову літературних текстів доступною для учнів із збереженням стилістичних особливостей твору [11].

Варто зазначити, що вибір тексту для занять є своєрідною адаптацією оригінальних літературних творів. О. Козловський у праці «Література в навчанні іноземних мов» (1991) визначив критерії відбору дидактичних текстів із акцентом на літературні тексти, а також запропонував розмежовувати тексти на первинні (автентичні), вторинні (адаптовані) і підготовлені (створені для навчальних потреб), вказуючи на важливість використання автентичних текстів на вищих рівнях мовної підготовки [18 : 14, 30].

Щодо вибору літературних жанрів, то на початкових етапах навчання рекомендується використовувати короткі жанри: оповідання, казки, легенди, гумористичні історії [2]. На середньому рівні застосовують більш об'ємні та стилістично насичені тексти [3]. Для філологічних спеціальностей передбачено аналіз літературних творів у ширшому контексті [4; 5; 10].

**Формулювання цілей статті.** Мета статті – це аналіз програми дисципліни «Українська і зарубіжна література» для студентів-іноземців підготовчих факультетів вищих навчальних закладів України. У роботі визначено її сильні та слабкі сторони, окреслено ключові завдання та проблеми впровадження художньої літератури у навчальний процес. На основі досвіду українських та іноземних викладачів запропоновано шляхи вдосконалення програми з урахуванням сучасних методичних підходів.

**Виклад основного матеріалу.** Програма дисципліни «Українська і зарубіжна література» для студентів-іноземців підготовчих факультетів вищих навчальних закладів України (далі – **Програма**) було рекомендовано Науково-методичною комісією з підготовки іноземних громадян МОН України 21 лютого 2003 р., яка вийшла друком у виданні «Навчальні програми (довузівська підготовка іноземних громадян)» 2004 р., і з того часу ознаменувала початок вивчення цієї теми та використання української літератури в курсі УМІ на офіційному рівні [9 : 133–144]. Спробуємо проаналізувати **Програму** та розглянути кілька аспектів, на які варто звернути увагу.

1. *Кількість годин та мова викладання.* У «Пояснювальній записці» зазначено, що «Програмою передбачено 164 години аудиторних занять відповідно до кількості

годин навчального плану, з яких 20 – лекційних і 144 – практичних занять» [9 : 134]. Чи це достатня кількість годин для того, щоб студенти-іноземці ознайомилися з розвитком української літератури, важко сказати. Але зважаючи на те, що **Програма** розрахована на іноземних студентів підготовчих факультетів, то спочатку їм потрібно оволодіти українською мовою на достатньому рівні, що розуміти та оперувати категоріями і поняттями літературознавства, читати й аналізувати літературні твори (навіть адаптовані!). Усвідомлюємо, що на заняттях з української літератури головно реалізується комунікативна мета навчання, зокрема, нагромадження і збагачення лексичного запасу, формування навичок та вмінь мовленнєвої діяльності тощо. Але для детального пояснення та розуміння тих чи інших явищ літературного процесу, назв та подій у творах, часто використовуємо англійську мову. Тому говорити про викладання літератури лише українською мовою важко. Укладачі **Програми** усвідомлювали, що вона розрахована на більшу кількість годин, ніж передбачається навчальним планом, тому й зазначили, що «викладач має можливість творчо підійти до програми, обирати для поглибленого аналізу теми, які найбільше відповідають майбутнім спеціальностям студентів» [9 : 135]. Однак це не вирішує проблему з кількістю годин та мовою викладання, тому це питання залишається відкритим у подальших дискусіях.

2. *Назва дисципліни.* Вважаємо, що назва дисципліни «**Українська і зарубіжна література**» не відповідає меті курсу: «ознайомлення студентів-іноземців із кращими зразками української народної творчості і художньої літератури як складової європейського мистецького руху» [9 : 134]. По-перше, серед тем, які пропонують укладачі Програми з вивчення зарубіжної літератури, у Розділі **III. Література середньовіччя** знаходимо такі: *Розквіт китайської літератури VIII століття. Персько-таджицька поезія X–XV століть. Самобутність грузинської культури* [9 : 142]. Тому про який європейський контекст тут йдеться?

По-друге, більшість дослідників стверджують, що вивчення іноземної мови, літератури, культури загалом, повинно бути спрямованим у русло, де студент не просто накопичує якнайбільше нової інформації, але де пізнання нових ідей, думок, стилю життя, ставлення до загальнолюдських цінностей братиме участь у витворенні в студента цілісного уявлення про світ, в центрі якого стоятиме людина, яка пізнає себе, тобто він сам. І найкращий спосіб допомогти людині не загубитися в процесі власного світотворення – це дати їй можливість спочатку охарактеризувати, зіставити та узагальнити ті знання, які вона вже має. Іншими словами, все повинно починатися з найпростішого: «У нас так, а як у вас? Вони думають так, а ти?». Здавалося би елементарні речі, але важливо створити такі комунікативні ситуації, які б залучали студента до критичного мислення [21 : 12].

Тому цілком доречним і надзвичайно важливим є те, щоб українську літературу студенти-іноземці сприймали не такою, що стояла осторонь тих історичних процесів, які впливали на досягнення в духовному і культурному житті людства, але бачили її в єдиному потоці розвитку літератур інших народів (хоча і зі своїми національними особливостями). Як показує практика, кожен іноземний студент має що розповісти про історію та культуру власного народу, тому навіть «наймовчазніший» китайський студент починає говорити, коли йдеться про видатних поетів, творчість яких безпосередньо пов'язана з національною боротьбою, зокрема, епохи Тан Ду Фу та Лі Бо, тим паче, коли він бачить щире зацікавлення з боку викладача та одногрупників.

Жваве обговорення серед студентів викликають міфологічні образи драми Лесі Українки «Лісова пісня», твору, де краса поетичного слова, трагізм зображуваного, балансування сюжету на межі двох світів – світу мертвих і світу живих, не зможе нікого залишити байдужим. А для кращого введення студента в коло художнього світу драми варто розпочати виклад з пошуку подібностей і відмінностей поміж міфічними істотами «Лісової пісні» (*Мавка, Русалка, Лісовик, Водяник, Злидні, Той що в скалі сидить*) та магічними істотами, «мешканцями» тої національної культури, яка є рідною кожному студентові-іноземцеві. Звичайно, такий ширий інтерес до рідних студентові вірувань та міфів буде неабияким стимулом, наприклад, для корейського студента порівняти образ *Того, що в скалі сидить* з духом гір в корейській міфології, а студенти з країн арабського світу зможуть поділитися своїми міфами про перевертнів-гулів, які в образах гарних дівчат не гірше за мавок та русалок можуть заманювати самотніх мандрівників.

3. *Подання матеріалу.* Ще одним суперечливим аспектом **Програми** є подання українського літературного процесу за художніми стилями. Укладачі пропонують такі розділи:

1. Усна народна творчість.
2. Література середньовіччя.
3. Бароко.
4. Класицизм.
5. Романтизм.
6. Реалізм.
7. Модернізм.
8. Новітня українська література [9 : 134].

Однак для більшості іноземних студентів, які навчаються в ЗВО України (а це здебільшого громадяни Азії та Африки!), ці терміни є мало відомими. Тому пропонуємо подавати матеріал в хронологічній послідовності з урахуванням особливостей розвитку того чи іншого періоду. Як зауважує дослідниця Chen, Z., що знання літератури створюють ґрунт для «кращого розуміння та поваги в глобальному контексті побудови світової гармонії», а література – один з найуніверсальніших предметів [15 : 39].

В ідеалі вивчення іноземної мови повинно відбуватися паралельно з вивченням історії, географії, літератури, фольклору, економіки, довкілля, суспільно-політичного становища країни, мову якої вивчають. Якщо ж часові рамки не дозволяють пройти по всіх векторах розвитку національної культури, дозволимо собі стверджувати, що предмет література може служити тим універсальним інструментом, що при вмілому застосуванні покриє нестачу матеріалу з країнознавства. Політика, економіка, релігія, історія, соціальне життя, звичаї та традиції, національний характер, світогляд, манери поведінки – все це знаходить своє відображення в дзеркалі літератури та багатому біографічному матеріалі її творців [21 : 5].

Переглянувши детально **Програму**, можна стверджувати, що поза безпосередніми цілями вивчення літературного процесу, вона є неоціненним матеріалом для вивчення історії України. «Повість минулих літ», «Слово про Ігорів похід» – історичне підґрунтя згаданих творів відкриває перед студентом світ Київської Русі, життя східних слов'ян, утвердження християнства, політичну боротьбу та об'єднуючу роль держави в IX–XIII ст.; українські думи відображають

історичне минуле XVI–XVIII ст., козацькі часи, боротьбу з татарами та турками; творчість Тараса Григоровича виливається у цілісну концепцію історії України, тоді як історія життя Кобзаря безперечно є частиною історії українського народу з його прагненням до побороення кріпацтва, самостійного розвитку та відродження вільного життя; Іван Франко – який не міг собі дозволити бути тільки письменником, бо хотів навчити українців; Леся Українка, псевдонім якої промовляє сам за себе; громадянська лірика Павла Тичини, Олександра Олеся, Володимира Сосюри йшла нога в ногу з початком національного відродження України в 1917–1920 рр.; хто розповість більше, ніж шістдесятники, про боротьбу з тоталітаризмом в радянські часи, і не тільки своїми творами – вони відкрито виступала на підтримку дисидентів, були чи не на всіх судових процесах, де розглядали справи українських політ'язнів. Зрештою, так повелося, що українські письменники усіх століть були не тільки творцями художніх світів, але й не меншою мірою – громадянами не байдужими до долі свого краю.

4. *Огляд тем та ілюстративний матеріал.* Серед тем, які укладачі **Програми** пропонують для додаткового читання, деякі теми Розділів **IV. Романтизм**, **V. Реалізм**, **VI. Модернізм** та майже весь **Розділ VII. Новітня українська література**. Зокрема, йдеться про життя та творчий шлях таких українських поетів та письменників, як П. Куліш, Л. Глібов, І. Карпенко-Карий, П. Тичина, В. Сосюра, А. Малишко, О. Довженко, В. Симоненко, І. Драч, Д. Павличко тощо. Хоча, як показує практика, ці теми дуже цікавлять студентів. Вони хочуть пізнати та більше розповідати про сучасних письменників, сучасні теми, мати можливість порівняти їх у широкому соціокультурному контексті. Сьогодні ще один розділ **Програми** з вивчення зарубіжної літератури викликає неабияке обговорення, хоча вже давно залишився на маргінесі історії та літературного процесу. Це **Розділ IX. Російська література**. Видається, що у наш час не потрібно доказів, чому цей розділ має бути вилученим з усіх програм та підручників з вивчення УМІ.

У час інформатизації та діджиталізації значну роль мають відігравати мультимедійні інструменти, які чи не найкраще пасують саме до вивчення літератури. Усе незрозуміле чи й навіть упущене в тексті стане візуально доступним, усе, що видавалося дивним і чужим – обросте національним колоритом і набуде сенсу. Доцільним видається зробити до деяких тем РРТ-презентації. Наприклад, беручись до вивчення *Тіней забутих предків* М. Коцюбинського, і навіть перед тим, як оглядати видатний фільм маестро Параджанова, варто зробити презентацію про Гуцульщину та гуцулів. Карпати, вівчарство, полонина, бриндза, одяг, постолі, черес, крисаня, трембіта, весілля, мольфар, гуцульський діалект – спочатку студент знайомиться з такими цілком новими для нього предметами та явищами на сторінках РРТ, потім все оживає у фільмі, за тим повинна йти робота над вправами до адаптованого тексту твору і насамкінець – студенти вже будуть готові самостійно переповісти головну сюжетну лінію повісті.

Отже, на наш погляд, наведено достатньо фактів на користь того, що сьогодні слід переглянути **Програму** дисципліни *«Українська література»* (саме так!), починаючи з назви курсу, кількості годин, добір тем та подачі матеріалу. Як бачимо, вивчення другої (іноземної) мови неможливе без вивчення культури, і літератури зокрема, яка, як головний носій культурного коду нації, є ключовою фігурою в опануванні міжкультурної компетенції, а відтак звідси шлях лежить до удосконалення

комунікативної компетенції та решти мовленнєвих умінь і навичок іноземних студентів. Літературні тексти також допомагають виховати емоційне сприйняття та розуміння української ментальності, розширити кругозір студентів через порівняння української та рідної літератури.

**Висновки.** Сьогодні у зв'язку з останніми подіями в політичному житті України освітня галузь потребує значних змін та викладання УМІ зокрема. У світі українці стали більш упізнаваними, а українська мова та культура об'єктом вивчення та обговорення. Звичайно, що українським дослідникам і викладачам потрібно ще докласти значних зусиль у розбудові методики навчання УМІ, популяризації українознавчих студій у світі, однак вже сьогодні варто задуматися над тим, що програми багатьох дисциплін для іноземних студентів потребують змін. Якщо в міжнародній спільноті з вивчення англійської літератури в курсі EFL розмови на цю тему активно ведуться вже близько сорока років, то для української літератури в курсі УМІ це фактично недосліджене поле, головним доказом якого, на жаль, є відсутність ґрунтовних підручників з української літератури для іноземних студентів чи хоча б добрих методичних матеріалів.

Будемо сподіватися, що в майбутньому такі зміни обов'язкові відбудуться і це надихне лінгводидактів як в Україні, так і за кордоном до роботи, результативність якої буде оформлена як в змінах у розкладі (там, де іноземні студенти ще не вивчають української літератури), так і в друкованому слові доброго підручника. А ще краще – кількох підручників, бо що більший вибір, то більше можливостей для тих, хто пізнає Україну, удосконалити свої знання з української мови, української літератури, української культури. Адже залучення студентів-іноземців до активного аналізу літературних текстів сприяє не лише розвитку їхніх мовних навичок, але й формуванню критичного мислення, розумінню культурних кодів українського суспільства, що є необхідним для інтеграції в мовне середовище.

Отже, для ефективного вивчення української літератури в іншомовній літературі потрібно докласти чимало зусиль для того, щоб обраний матеріал був цікавим та корисним, з одного боку, слугував повторенням уже вивченого матеріалу з лексики, граматики та синтаксису української мови, а, з іншого боку, був джерелом пізнання культури українців та допомагав стирати бар'єри в міжкультурній комунікації. Це можна досягнути за допомогою якісних аудіо- та відеоматеріалів (бажано з субтитрами англійською чи іншою мовами), які сьогодні є невід'ємними атрибутами занять з іноземними студентами; багатим ілюстративним матеріалом, що підкреслюють етапи життєвого і творчого шляху поета чи письменника, переклади та екранізацію творів; використанням вправ на розвиток зв'язного мовлення, елементів гри, театралізованих постановок тощо. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку інтерактивних методів навчання, використання сучасних технологій та мультимедійних ресурсів для підвищення ефективності навчального процесу.

#### Список використаної літератури

1. Васильєва Л. Роль художнього тексту в процесі навчання іноземної мови (комунікативна компетенція, комунікативна стратегія). *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2008. Вип. 3. С. 223–229.

2. Вінницька В. М., Голов'яшина Л. С. Українська мова як іноземна. Слухаємо, говоримо, пишемо. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2002. 379 с.

3. Вінницька В. М., Плющ Н. П. Українська мова. Практичний курс граматики для студентів-іноземців. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2003. 272 с.
4. Дядюра Г. М., Деньга О. А., Мельникова Л. А. Посібник з дисципліни «Українська та світова література» для студентів-іноземців. Черкаси : ЧДТУ, 2018. 63 с.
5. Дяченко С. І., П'ятецька О. В. Українська література для іноземних студентів. Київ : Видавничий центр «Академія», 2010. 312 с.
6. Єлісова М. О. Коментоване читання художніх творів : навч. посіб. для іноземних студентів. Київ : ТОВ «НВП» Інтерсервіс, 2010. 120 с.
7. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання д-ра пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
8. Паламар Л. М., Татяненко Н. Ф., Поставна Н. В. Читаємо українською : навч. посіб. (для студентів початкового етапу). Київ : БВ, 1999. 199 с.
9. Сапожнікова О. В. та ін. Програма дисципліни «Українська і зарубіжна література» для студентів-іноземців підготовчих факультетів вищих навчальних закладів України / Андрющенко Б. М. (ред.), Навчальні програми (довузівська підготовка іноземних громадян). Київ : ІВЦ Видавництво «Політехніка», 2005. Ч. 2. С. 133–144.
10. Сапожнікова О. В. Українська й зарубіжна література. Початковий курс для іноземних студентів підготовчих факультетів вищих закладів освіти. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2005. 179 с.
11. Федчик В. А. Роль і місце художнього тексту в навчанні української мови як іноземної. 2008, Режим доступу : [http://www.rusnauka.com/12\\_EN\\_2008/Philologia/30966.doc.htm](http://www.rusnauka.com/12_EN_2008/Philologia/30966.doc.htm) (дата звернення: 09.10.2024).
12. Швець Г. Художній текст на різних етапах навчання української мови як іноземної. *Теорія і практика викладання української мови як іноземної*. 2011. Вип. 6. С. 176–179.
13. Brumfit Ch., Carter R. (Eds.). *Literature and Language Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 1986. 289 s.
14. Brumfit Ch. *Reading Skills and the Study of Literature*. Ch. Brumfit, R. Carter (Eds.). *Literature and Language Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 1986. P. 184–190.
15. Chen Z. Characteristics and Strategies of Literature Teaching in the EFL Context in China. *International Journal of Electronics and Communication Engineering*. 2012. Vol. 5. № 3. P. 35–43.
16. Collie J., Slater S. *Literature in the Language Classroom: A Resource Book of Ideas and Activities*. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 232 s.
17. Cook G. *Text, Extract and Stylistic Texture*. Ch. Brumfit, R. Carter (Eds.). *Literature and Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 1986. P. 150–164.
18. Kozłowski A. *Literatura w nauczaniu języków obcych*. Warszawa : WSiP, 1991. 197 s.
19. Kramsch C. *Culture and Context in Language Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 1995. 295 s.
20. Langer J. A. *Literacy Acquisition through Literature*. Report Series 7.11. National Research Center on English Learning & Achievement University at Albany, State University of New York. 1997. 16 p.
21. Marsh D. *Content and Language Integrated Learning (CLIL)*. A Development Trajectory. Cordoba: University of Cordoba, 2012. 552 s.
22. Seretny A. Nauka o literaturze i teksty literackie w dydaktyce języka polskiego jako obcego/drugiego. E. Lipińska, A. Seretny (red.). *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, «*Metodyka Nauczania Języka Polskiego jako Obcego*». Kraków : Universitas, 2006. T. 4. P. 243–275.
23. Zarzycka G. *Dialog międzykulturowy. Teoria oraz opis komunikowania się cudzoziemców przyswajających język polski*, «*Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*». Łódź : Wydawnictwo UŁ, 2000. T. 11. 238 s.

## References

1. Vasylieva L. Rol khudozhnogo tekstu v protsesi navchannia inozemnoi movy (komunikatyvna kompetentsiia, komunikatyvna stratehiia). *Teoriia i praktyka vykladannia ukraïnskoi movy yak inozemnoi*. 2008. Vyp. 3. S. 223–229.
2. Vinnytska V. M., Holoviyashyna L. S. Ukrainska mova yak inozemna. Slukhaïemo, hovorymo, pyshemo. Kyiv : VPTs «Kyivskiy universytet», 2002. 379 s.
3. Vinnytska V. M., Pliushch N. P. Ukrainska mova. Praktychniy kurs hramatyky dlia studentiv-inozemtsiv. Kyiv : VPTs «Kyivskiy universytet», 2003. 272 s.
4. Diadiura H. M., Denha O. A., Melnykova L. A. Posibnyk z dystsypliny «Ukrainska ta svitova literatura» dlia studentiv-inozemtsiv. Cherkasy : ChDTU, 2018. 63 s.
5. Diachenko S. I., Piatetska O. V. Ukrainska literatura dlia inozemnykh studentiv. Kyiv : Vydavnychy tseñtr «Akademiia», 2010. 312 s.
6. Ielisoa M. O. Komentovane chytannia khudozhnykh tvoriv : navch. posib. dlia inozemnykh studentiv. Kyiv : TOV «NVP» Interservis, 2010. 120 s.
7. Zahalnoievropeyski rekomendatsii z movnoi osvity: vyvchennia, vykladannia, otsiniuvannia / nauk. red. ukr. vydannia d-ra ped. nauk, prof. S. Yu. Nikolaieva. Kyiv : Lenvit, 2003. 273 s.
8. Palamar L. M., Tatiachenko N. F., Postavna N. V. Chytaïemo ukrainskoïu : navch. posib. (dlia studentiv pochatkovoho etapu). Kyiv : BV, 1999. 199 s.
9. Sapozhnikova O. V. ta in. Prohrama dystsypliny «Ukrainska i zarubizhna literatura» dlia studentiv-inozemtsiv pidhotovchykh fakultetiv vyshchykh navchalnykh zakladiv Ukrainy / Andriushchenko B. M. (red.), Navchalni prohramy (dovuzivska pidhotovka inozemnykh hromadian). Kyiv : IVTs Vydavnytstvo «Politekhnik», 2005. Ch. 2. S. 133–144.
10. Sapozhnikova O. V. Ukrainska y zarubizhna literatura. Pochatkoviy kurs dlia inozemnykh studentiv pidhotovchykh fakultetiv vyshchykh zakladiv osvity, Kyiv : VPTs «Kyivskiy universytet», 2005. 179 s.
11. Fedchyk V. A. Rol i mistse khudozhnogo tekstu v navchanni ukraïnskoi movy yak inozemnoi. 2008. Rezhym dostupu : [http://www.rusnauka.com/12\\_EN\\_2008/Philologia/30966.doc.htm](http://www.rusnauka.com/12_EN_2008/Philologia/30966.doc.htm) (data zvernennia: 09.10.2024).
12. Shvets H. Khudozhnii tekst na riznykh etapakh navchannia ukraïnskoi movy yak inozemnoi. *Teoriia i praktyka vykladannia ukraïnskoi movy yak inozemnoi*. 2011. Vyp. 6. S. 176–179.
13. Brumfit Ch., Carter R. (Eds.). Literature and Language Teaching. Oxford : Oxford University Press, 1986. 289 s.
14. Brumfit Ch. Reading Skills and the Study of Literature. Ch. Brumfit, R. Carter (Eds.). *Literature and Language Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 1986. P. 184–190.
15. Chen Z. Characteristics and Strategies of Literature Teaching in the EFL Context in China. *International Journal of Electronics and Communication Engineering*. 2012. Vol. 5. № 3. P. 35–43.
16. Collie J., Slater S. Literature in the Language Classroom: A Resource Book of Ideas and Activities. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. 232 s.
17. Cook G. Text, Extract and Stylistic Texture. Ch. Brumfit, R. Carter (Eds.). *Literature and Language Teaching*. Oxford : Oxford University Press, 1986. P. 150–164.
18. Kozłowski A. Literatura w nauczaniu języków obcych. Warszawa : WSiP, 1991. 197 s.
19. Kramsch C. Culture and Context in Language Teaching. Oxford : Oxford University Press, 1995. 295 s.
20. Langer J. A. Literacy Acquisition through Literature. Report Series 7.11. National Research Center on English Learning & Achievement University at Albany, State University of New York. 1997. 16 p.
21. Marsh D. **Content and Language Integrated Learning (CLIL). A Development Trajectory**. Cordoba : University of Cordoba, 2012. 552 s.

22. Seretny A. Nauka o literaturze i teksty literackie w dydaktyce języka polskiego jako obcego/drugiego. E. Lipińska, A. Seretny (red.). *Z zagadnień dydaktyki języka polskiego jako obcego*, «*Metodyka Nauczania Języka Polskiego jako Obcego*». Kraków : Universitas, 2006. T. 4. P. 243–275.

23. Zarzycka G. Dialog międzykulturowy. Teoria oraz opis komunikowania się cudzoziemców przyswajających język polski, «*Acta Universitatis Lodziensis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*». Łódź : Wydawnictwo UŁ, 2000. T. 11. 238 s.

**UKRAINIAN LITERATURE IN THE COURSE OF UKRAINIAN AS A  
FOREIGN LANGUAGE: FROM THEORY TO PRACTICE  
(based on the program of the discipline *Ukrainian and World Literature* for foreign  
students at the preparatory departments of higher educational institutions in  
Ukraine)**

**Iryna Zbyr**

*Ivan Franko National University of Lviv  
Department of Applied Linguistic  
1 Universitetska Str., room 233, 79001, Lviv, Ukraine  
phone: 032 239 43 55  
e-mail: ivtorak@gmail.com  
<http://orcid.org/0000-0001-5852-2002>*

The article analyses the program of the discipline *Ukrainian and World Literature* for foreign students studying at the preparatory departments of higher educational institutions in Ukraine through the prism of modern approaches to incorporating literary works into the teaching Ukrainian as a foreign language. The historical background of the creation of this program in 2004 by a team of teachers from Taras Shevchenko National University of Kyiv and Ivan Franko National University of Lviv, which emerged through international collaboration and strategic educational initiatives in the field of education, is considered, and identifies the main challenges in integrating literary texts into language instruction. The article emphasizes that literature not only serves as a source of authentic linguistic material but also provides a means for cultural immersion, fostering critical thinking and enhancing intercultural competence. Special attention is given to methodological strategies for selecting and adapting literary texts for non-native audiences, comparing traditional practices with innovative multimedia technologies that improve the quality of the learning process. It analyses the educational practices within an integrated learning framework that combines linguistic and cultural dimensions, thereby calling for a revision of traditional curricula and outlining directions for further improvement. Based on a review of current research in language didactics, the study formulates recommendations for developing new textbooks and manuals aimed at incorporating interdisciplinary approaches into the teaching of Ukrainian as a foreign language. The practical significance of the article lies in the potential application of its findings for modernizing educational programs, which will promote intercultural dialogue and professional growth among educators, ultimately establishing a solid foundation for an integrated approach in contemporary education.

*Key words:* Ukrainian literature, Ukrainian as a foreign language, Program, Foreign students, Literary text, Language didactics.

*Стаття надійшла до редакції 04.03.2025  
доопрацьована 13.03.2025  
прийнята до друку 19.03.2025*